

Висновки. Подружня вірність міцності сім'ї та радості спілкування не гарантує. Зміст її в іншому – коли її бережуть обидві сторони, це свідчить, що у відносинах людей все в порядку, що люди люблять один одного. Справжня турбота про вірність полягає не в контролі, а в турботі про високу якість відносин, постійне прагнення бути потрібним і привабливим. Жити лише з однією жінкою чоловікові важко. Якщо дружина розумна, а чоловік – вдячний, коли у них чудові стосунки, – це цілком реально. Подружня вірність люблячих людей – предмет захоплення оточуючих і власної гордості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алешина Ю. Е. Индивидуальное и семейное психологическое консультирование / Ю. Е. Алешина. Изд. 2-е. – М.: Класс, 1999. – 208 с.
2. Андреева Т. В. Психология современной семьи: [моногр.] / Т. В. Андреева. – СПб.: Речь, 2005. – 436 с.
3. Галяутдин И. О прелюбодеянии [Электронный ресурс] / И. О. Галяутдин. – Режим доступа: <http://www.islamhouse.com/231756/ru>.
4. Дружинин В. Н. Психология семьи / Владимир Николаевич Дружинин. – СПб.: Питер, 2005. – 176 с.
5. Малиновский Б. Избранное: Динамика культуры [пер. с англ.] / Б. Малиновский. – М.: Российская политическая энциклопедия, 2004. – 959 с.
6. Мердок Д. П. Социальная структура [пер. с англ.] / А. В. Коротаяева. – М.: ОГИ, 2003. – 608 с.
7. Хамитов Н. В. Одиночество женское и мужское: опыт вживания в проблему / Н. В. Хамитов. – М.: АСТ; Х.: Торсинг, 2004. – 444 с.
8. Шнейдер Л. Б. Семейная психология / Л. Б. Шнейдер. – М.: Мысль, 2005. – 765 с.
9. Эйдемиллер Э. Психология и психотерапия семьи / Э. Эйдемиллер, В. Юстицкис. – [3-е изд.]. – СПб.: Питер, 2002. – 656 с.

Грицишин Ю.

Науковий керівник – доц. Свідерська Г.М.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ БАТЬКІВСЬКИХ ФІГУР НА СТАНОВЛЕННЯ ЖІНОЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ДОНЬКИ

Ідентичність - це одна з найістотніших характеристик людини, без якої вона не може існувати як свідомо автономна особистість. Це збереження і підтримка власної цілісності, тотожності, нерозривності історії свого життя, а також стійкий образ "Я", усвідомлення у собі певних особистісних рис, індивідуально-типологічних особливостей, способів поведінки, які визнаються своїми, достовірними. Однією з важливих сторін ідентичності людини є гендерна ідентичність, яка вважається внутрішньою динамічною структурою, котра інтегрує окремі сторони особистості, пов'язані з усвідомленням себе жінкою або чоловіком.

Як зазначає М.С.Боровцова, функціонально повноцінна сім'я здатна наділити дитину усім можливим психічним ресурсом для її нормального гендерного розвитку і здійснення, оскільки саме взаємостосунки з батьками детермінують зміст тих внутрішніх об'єктів, які в подальшому трансформуються в гендерні образи й уявлення, що підтверджено в роботах зарубіжних та вітчизняних дослідників (А. Адлера, Е. Еріксона, М. Кляйн, А. Фройд, З. Фройда, К. Г. Юнга, А. Алексєєва, Ю. Альошиної, Г. Бевз, Т. Говорун, П. Горностая, О. Кікінежді, Л. Шустової, Т. Яценко та ін.). Вказаними авторами розкрито ідентифікаційну роль матері та батька на різних етапах психосексуального розвитку дитини, прояснено механізм формування почуття ідентичності, зокрема гендерної, в процесі батьківсько-дитячих стосунків [1; 2; 3]. Питаннями, пов'язаними з дослідженням жіночої ідентичності, займалися В. Васютинський, Н. Гафізова, Т. Говорун, О. Кікінежді, І. Кльоцина, І. Романов, В. Столін, І. Кон, Є. Суботський, К. Гілліган, Р. Бернс та інші.

Мета статті полягає у здійсненні теоретичного аналізу психологічних особливостей впливу батьківських фігур на становлення жіночої ідентичності доньки.

Актуальність дослідження зумовлена значним впливом особливостей стосунків батьків з донькою на процес розвитку та становлення жіночої ідентичності.

Дослідниками доведено що сім'я, батьки забезпечують здійснення статевої типізації, засвоєння дитиною гендерних ролей, гендерних зразків поведінки, характеристик особистості, емоційних реакцій [5]. Роль батьків у формуванні психологічної статі полягає в тому, що вони свідомо чи несвідомо заохочують або не заохочують поведінку своїх дітей, властиву їх статі, тим самим формуючи в них певні гендерні установки [7]. Зауважено, що суттєвими факторами гендерної соціалізації дитини виступають статева приналежність батьків, їх ціннісні орієнтації, моральні настанови, рольові очікування, які впливають на формування образу Я дитини.

В якості принципів ідентифікації дитини з батьками виступають компетентність, турботливість батьків, емоційний інтимний зв'язок з ними, соціальна влада над дитиною, престижність батьків, інтенсивність спілкування дитини з дорослим. Таким чином, в разі незадоволення доньки спілкуванням з матір'ю, невизнання близькими фемінінної поведінки матері, суперечливості її гендерної ролі можна очікувати деформації у засвоєнні дівчиною жіночої гендерної ролі.

У дослідників не викликає сумніву визначна роль матері у гендерній соціалізації дівчинки. Це зумовлено тим, що мати є першим важливим об'єктом для дитини, важливістю близьких контактів з нею для сприяння розвитку гармонійної особистості дитини, суттєвою роллю у розвитку самоствалення доньки, виховним впливом матері, безпосередністю її впливу на дитину, тотожністю статі матері з донькою. Останнє може здійснювати значно сильніший підкріплюючий вплив на дитину та відкриває перед донькою можливість пошуку в матері «друге Я» [5].

При визнанні матері провідним агентом гендерної соціалізації, роль батька, як зауважується, залишається «білою плямою», недооцінюється дослідниками.

З одного боку, ймовірно, це може спричинитися зміненням рольової структури сім'ї, більшою симетричністю функцій, зростанням авторитету і впливу жінки з відповідним зниженням домінуючої соціальної ролі чоловіка. Попри це, з іншого боку, перетворення чоловіка із голови сім'ї у партнера жінки приводить до того, що він починає брати все більшу участь у вихованні дітей, а отже, місія батьківства набуває більшої соціальної значущості. Разом з тим, стереотипи щодо чоловіка-батька можуть нівелювати, викривлювати батьківську роль у вихованні дитини, сприяти прохолодності і наявності соціальної дистанції у взаєминах з дитиною (І. Кон, Н. Харламенкова) [6].

Першим заговорив про значущість впливу батька на розвиток особистості доньки З. Фрейд, який визначав роль батька як: об'єкт любові, захоплення та ідентифікації; людини, яка здійснює фізичну турботу; розрадики та захисника.

З точки зору сучасних дослідників, однією з головних функцій батька у психічному розвитку дитини раннього віку є формування у неї почуття статевої приналежності та відповідних поведінкових моделей [4]. Р. Кемпбелл відзначає, що вплив батька на статеву ідентифікацію доньки найзначніше проявляється в період юності. Саме в цьому віці вона повинна отримати визнання значущості як майбутньої жінки від батька, який сприяє формуванню у дочки позитивної самооцінки, висловлюючи схвалення її діям, здібностям, зовнішності [8].

Позитивний образ батька більшою мірою зумовлює оволодіння донькою цінностей самоактуалізації. За М. Арбатовою пріоритет материнської любові призводить до закріплення інфантильних рис в дитини. Однак, пріоритет батьківської любові позитивно впливає на емоційну сферу дитини, на здатність проявляти почуття. Отже, хороші стосунки з батьком зумовлюють розвиток у доньки фемінних рис, впливають на досвід стосунків із протилежною статтю, а також зумовлюють розвиток маскулітних якостей. А.Адлер, О. Лоуен та низка інших дослідників зазначають, що батьківська любов сприяє формуванню відчуття жіночності у дівчинки [4]. Як представник іншої статі, батько у більшій мірі, ніж мати, підкріплює гендерно-стереотипну поведінку доньки (Дж. Берісон) та бере більшу участь у привчанні дівчини до гендерної ролі.

Якщо у дитинстві стосунки доньки з батьком не склалися, це може призвести до її самотності у дорослому житті через негативне ставлення до чоловічої статі [5]. На думку К. Горні, раннє розчарування дівчинки в батькові призводить до спотворення жіночої ідентичності, до заперечення власної жіночності та суперництва з чоловіками. Батько, який пригнічує доньку, формує у неї відмову від материнських інстинктів та сексуального задоволення [4]. Дівчинка, вихована без батька, менш успішно формує свої уявлення про маскулітність, натомість за умов приділення батьком достатньої уваги вихованню доньки можна очікувати її емансипованість, зорієнтованість на досягнення успіху [6].

Дослідники дитячого розвитку (Д. Віннікот, М. Малер, Р.Фейнберн та ін.) зауважують, що хороша матір - це не та, яка задовольняє всі потреби дитини, а та, яка може сприяти розвитку дитини. Мати, здатна знаходитися на оптимальній відстані у процесі індивідуалізації дитини, коли їй потрібна водночас і материнська підтримка, і достатня свобода. Надмірна опіка гальмує набуття дитиною власної ідентичності, а надмірна свобода, без гарантій захисту, не дає можливості дитині відділитися по-справжньому. Така дитина завжди буде прагнути єднання з мамою, оскільки для неї це єдиний спосіб контролювати тривогу, викликану фантазіями, що мама їй хоче покинути, що вона їй не потрібна.

Таким чином, дівчинка для того, щоб дорослішати і відчувати свою самобутність, змушена долати первинну ідентифікацію, зберігаючи і вибудовуючи вторинну. Тільки інстанція батька генерує об'єктні стосунки, оскільки вводить символічний вимір між «суб'єктом» (дитина) і «об'єктом» (мати). К.Ельячефф і Н.Ейніш зазначають, що стосунки матері і дочки - це стосунки не двох, а трьох осіб. Для встановлення оптимальної для формування окремої ідентичності дистанції необхідна присутність третього, тобто батька, який дозволить кожній зайняти своє місце. Це одна з головних умов для встановлення рівноваги в позиційній грі у просторі материнсько-дочірних стосунків [8].

Висновки. Значний вплив на процес розвитку та становлення жіночої ідентичності здійснюють особливості стосунків батьків з донькою, які є вирішальним чинником у формуванні автентичного цілісного інтегрованого «Я» дитини. Типовим є явище ідентифікації та наслідування донькою особливостей поведінки матері, засвоєння гендерних стереотипів, які панують в сім'ї. Низка вітчизняних та зарубіжних психологів звертають увагу на суттєву роль батька у становленні особистості дитини. Так, люблячий батько, який поважає

представниць жіночої статі – сприяє формуванню відчуття захищеності у власної доньки і таким чином здійснює вагомий вплив на формування гендерної ідентичності. Окрім того, постать батька (включеність у простір дитячо-батьківських стосунків) є умовою відділення дочки від матері і становлення її окремої ідентичності. Така батьківська функція може бути фрустрована матір'ю, що часто стає для батька перешкодою у встановленні адекватно близьких стосунків з дочкою

ЛІТЕРАТУРА

1. Говорун Т. Гендерна психологія : навчальний посібник / Т. Говорун, О. Кікінежді. – К. : Вид. центр «Академія», 2004. – 308 с.
2. Говорун Т. Соціалізація статі та сексуальності / Т. Говорун. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2001. – 240 с.
3. Кікінежді О. Гендерна ідентичність в онтогенезі особистості: монографія/ О. Кікінежді. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 400 с.
4. Кривопишина О. А. Психологічні особливості впливу позитивного образу батька на статеву самоідентифікацію дівчат / Олена Анатоліївна Кривопишина. // Нові технології навчання: наук.-метод. збірник / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – 2016. – №88. – С. 122–128.
5. Кубриченко Т. В. Соціокультурні аспекти жіночої гендерної соціалізації / Тетяна Вікторівна Кубриченко. // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Педагогіка і психологія». № 9/1. – 2009. – №15. – С. 88–94.
6. Кубриченко Т.В. Формування гендерної ідентичності студенток педколеджу // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Педагогіка і психологія». – Вип. 10.- Дніпропетровськ: ДНУ, 2004.- № 7.- С. 15-22.
7. Левус Н. І. Особливості взаємостосунків батьків та дітей як чинник гендерної ідентичності в підлітковому віці / Н. І. Левус, Н. С. Пелих // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки. - 2015. - Вип. 2(2). - С. 11-16. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhpr_2015_2\(2\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhpr_2015_2(2)_4).
8. Стернійчук М. Ю. Психологічні особливості впливу батьківських фігур на становлення ідентичності доньки / М. Ю. Стернійчук, С. А. Литвиненко // Психологія: реальність і перспективи. - 2014. - Вип. 3. - С. 147-149. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prp_2014_3_47.

Налуциши А.

Науковий керівник – проф. Радчук Г.К.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

На етапі ранньої юності відбувається інтенсивний розвиток ціннісно – смислової сфери особистості, в ході якого мінливі індивідуальні інтенції узгоджуються з усталеними нормативними смислами. У цьому контексті ціннісне самовизначення старшокласників виступає контрапунктом у розвитку особистості, справляючи величезний вплив на все подальше життя людини. Тому вивчення передумов, чинників, тенденцій і закономірностей ціннісного самовизначення в ранній юності, виявлення шляхів оптимізації сенсожиттєвих пошуків старшокласників є важливим завданням сучасної психолого-педагогічної науки [1].

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні й експериментальному дослідженні ціннісно-смислової сфери старшокласників у зв'язку із професійним самовизначенням.

Прагнення до самовизначення, реалізації своїх можливостей, інтенцій є завжди актуальним для людини. Поняття самовизначення – одне з центральних у психології особистості. Проблема ціннісного самовизначення особистості є предметом дослідження гуманітарної, насамперед екзистенційної психології, де вона трактується з виразно суб'єктивних позицій.

Самовизначаючись щодо об'єктивно і суб'єктивно значущих аспектів дійсності, особистість реалізує свою життєву перспективу, свободу вибору і творчість в середовищі соціокультурних і діяльнісних обмежень, норм, стандартів і стереотипів [3].

Дослідженням ціннісних орієнтацій у юнацькому віці займалися А. А. Козлов, А. М. Мордовець, В.Т. Лісовський, Є. А. Подольська, З. В. Сікевич, І. А. Райгородська, І. Г. Попова, К. А. Нечаєва, Н. Є. Бондар, Н. І. Стрелянова.

У низці досліджень відмічається, що юнацький вік сензитивний для утворення ціннісної орієнтації в якості стійкої особистісної властивості, яка впливає на самовизначення учнів. Провідною у цей час є навчально-професійна діяльність, в якій реалізується готовність юнака до самовизначення і яку вважають психічним новоутворенням цього віку [4, с. 287]. Адаже юнацький вік є тим періодом життя, коли індивід стає готовим не стільки до самовизначення, скільки до життя як суб'єкт власної діяльності. Особистість переходить на якісно новий – усвідомлюваний етап становлення, відбувається її друге народження [2, с. 75]. Складається більш-менш цілісний світогляд та формується готовність до самовизначення. Юнак – це вже особистість як суб'єкт суспільних стосунків, що активно будує образ світу, спрямований у майбутнє. Завдяки віковим новоутворенням відкривається можливість обирати життєвий шлях і нести відповідальність за цей вибір.

Однією з базових діагностичних методик став запропонований Є.О.Клімовим опитувальник «Особистісна професійна перспектива» процедура роботи з яким була запозичена і істотно доповнена ціннісно – смисловими компонентами М.С.Пряжниковим. Вона дозволяє дослідити у юнаків рівень сформованості